

ARACI KURULUŞLAR

ARACI KURULUŞLAR

"Aracı Kuruluş" terimi sermaye piyasasında faaliyette bulunmak üzere yetki belgesi almış olan banka ve aracı kurumları ifade etmektedir.

2002 yılında 119 aracı kurum ve 48 banka sermaye piyasası faaliyetinde bulunmuştur.

2002 yılında 119 aracı kurum ve 48 banka sermaye piyasası faaliyetinde bulunmuştur. Bankalar faaliyet alanlarına göre, "Ticari Banka" ve "Kalkınma ve Yatırım Bankası" olarak gruplanmıştır. Aracı kurumlar ise "Banka Kökenli" ve "Banka Kökenli Olmayan" şeklinde kategorize edilmiştir.

Türüne Göre Aracı Kuruluşlar		
Banka	2001	2002
Ticari Banka	46	37
Kalkınma ve Yatırım Bankası	12	11
Toplam	58	48
Aracı Kurum		
Banka Kökenli	49	38
Banka Kökenli Olmayan	74	81
Toplam	123	119

Kaynak: TSPAKB

Aracı kuruluş sayısı azalmıştır.

2001 yılında faaliyet gösteren banka sayısı 58 iken 2002 yılında 48 olmuştur. Aracı kurum sayısı da 123'ten 119'a inmiştir. Sayıca gerileme büyük ölçüde TMSF bünyesindeki banka ve aracı kurumların tasfiyesinden ve birleşmelerden kaynaklanmaktadır.

	2001		2002	
	Banka	Aracı Kurum	Banka	Aracı Kurum
Özel	28	95	25	98
Yabancı	16	5	15	9
Özel Toplam	44	100	40	107
Kamu	5	4	5	4
TMSF	9	19	3	8
Kamu Toplam	14	23	8	12
Genel Toplam	58	123	48	119

Kaynak: TSPAKB

Faaliyet alanlarına göre aracı kurumlar ise aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Burada, Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri, İzin Belgesi'ne tabi iken diğerleri Yetki Belgesi'dir.

Yetki ve İzin Belgelerine Göre Aracı Kurumlar	
Alım Satım Aracılık	119
Repo/Ters Repo İşlemleri	74
Halka Arza Aracılık	68
Portföy Yönetimi	61
Yatırım Danışmanlığı	55
Türev Araçların Alım Satımına Aracılık	5
Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri	99
Kaynak: SPK	

İşlem yapan 119 aracı kurumun tamamının Alım Satım Aracılık yetki belgesi vardır. 74 aracı kurumun Repo/Ters Repo İşlemleri ve 68 aracı kurumun Halka Arza Aracılık yetki belgesi bulunmaktadır. Yetki belgeleri arasında en az sahip olunan Türev Araçların Alım Satımına Aracılık belgesidir. Bu belge aracı kurumların sadece 5 tanesinde vardır. Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri İzin Belgesine ise 99 aracı kurum sahiptir.

SGMK PİYASASI FAALİYETLERİ

Hem İMKB tahvil ve bono piyasasında hem de tescil işlemlerinde kesin alım-satım ve repo-ters repo işlemlerini içeren toplam sabit getirili menkul kıymetlerde aracı kurum ve bankaların işlem hacmi 2002 yılında 1,9 katrilyon TL ile önceki yılın %11 altında kalmıştır.

SGMK piyasası faaliyetleri 2002 yılında daralmıştır.

Aracı Kuruluşların SGMK İşlem Hacmi	2001	2002	Değişim
Katrilyon TL	2.100	1.875	-%11
Milyar \$	1.710	1.244	-%27
Kaynak: İMKB			

Toplam işlem hacmindeki daralma aslen repo-ters repo işlemlerinin azalmasından kaynaklanmaktadır, kesin alım-satım işlemlerinde ise %64 artış gözlenmiştir.

Kesin alım-satım işlemleri %64 artmış...

Aracı Kuruluşların Kesin Alım-Satım İşlemleri (Katrilyon TL)	2001	2002	Değişim
İMKB	76	195	158%
Tescil	178	220	24%
Toplam	253	415	64%
Kaynak: İMKB			

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere 2002 yılı yatırımcı açısından repo işlemlerinin cazibesinin azaldığı bir yıl olmuş, toplam repo hacmi 1,8 katrilyon TL'den 1,5 katrilyon TL'ye inmiştir.

...daralma repo işlemlerinden kaynaklanmıştır.

Aracı Kuruluşların Repo-Ters Repo İşlemleri (Katrilyon TL)	2001	2002	Değişim
Toplam	1.847	1.460	-21%
İMKB	1.014	1.039	2%
Tescil	833	421	-49%

Kaynak: İMKB

Aracı kurumların SGMK işlemlerindeki payı %25'tir.

2002 yılında aracı kurumların toplam SGMK işlem hacmindeki payları %25 olmuştur. Banka kökenli aracı kurumların ağırlığı ise %21,5 seviyesindedir. Banka kökenli aracı kurumların İMKB repo-ters repo piyasası işlemlerinde payı %32 seviyesindedir. Yine de, SGMK işlemlerinde asıl ağırlık, bekleneceği üzere, ticari bankalardadır.

Aracı Kuruluşlar SGMK İşlem Hacmi Dağılımı (2002) (Katrilyon TL)	Kesin Alım-Satım		Repo-Ters Repo		TOPLAM
	İMKB	Tescil	İMKB	Tescil	
Ticari Bankalar	70,6	88,6	63,7	91,3	73,5
Kalkınma ve Yatırım Bank.	3,8	6,6	0,5	0,4	1,5
Toplam Banka	74,4	95,2	64,2	91,7	75,0
Banka Kökenli Aracı Kurum	21,0	2,6	32,3	4,8	21,5
Banka Kökenli Olmayan A. K.	4,6	2,2	3,5	3,5	3,5
Toplam Aracı Kurum	25,6	4,8	35,8	8,3	25,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: İMKB

İşlem hacminin %66'sını 10 kurum gerçekleştirmektedir.

SGMK işlemlerinde bir konsantrasyon söz konusudur. Aracı kuruluşların toplam işlem hacminin %65,6'sını işlem hacminde ilk 10 sırada bulunan 6 özel ticari banka, 2 ticari kamu bankası ile 2 banka kökenli aracı kurum gerçekleştirmektedir.

Toplam SGMK İşlem Hacmi Sıralaması (2002)		
Sıralama	İşlem Hacmi Payı	Kümülatif Pay
1-20	65,6%	65,6%
11-20	15,0%	80,6%
21-50	16,6%	97,3%
51-100	2,6%	99,9%
101-150	0,1%	100,0%
151-179	0,0%	100,0%

Kaynak: İMKB

Hisse senedi işlem hacmi TL bazında %14 artarken, dolar bazında %12 gerilemiştir.

HİSSE SENETLERİ PİYASASI FAALİYETLERİ

Hisse senedi işlem hacmi hesaplamasında birincil piyasa, ikincil piyasa, özel emirler ve toptan satışlar pazarındaki işlemlerin toplamı alınmıştır. 2002 yılında işlem hacmi %14 oranında artarak 213 katrilyon TL olmuştur.

Hisse Senedi İşlem Hacmi	2001	2002	Değişim
Katrilyon TL	186,2	212,6	14%
Milyar \$	160,8	141,5	-12%

Kaynak: İMKB

Hisse senetlerindeki pazar payının analizinde aracı kurumlar türlerine ve ortaklık yapılarına göre incelenmiştir.

Aracı Kurum	İşlem Hacmi Payı 2001	İşlem Hacmi Payı 2002
Banka Kökenli	50,9%	49,3%
Banka Kökenli Olmayan	49,1%	50,7%

Kaynak: İMKB, TSPAKB

Banka kökenli aracı kurumların 2002 yılında hisse senedi işlemlerinde pazar payları gerilemiştir. Bu daralma ağırlıklı olarak TMSF'ye devredilen banka aracı kurumlarından kaynaklanmaktadır.

Ortak Yapısına Göre Aracı Kurumlar		
Aracı Kurum	İşlem Hacmi Payı 2001	İşlem Hacmi Payı 2002
Kamu	1,9%	1,5%
TMSF	5,7%	1,6%
Özel	83,5%	87,3%
Yabancı	8,9%	9,6%

Kaynak: İMKB, TSPAKB

Yukarıdaki tabloda TMSF bünyesindeki aracı kurumların işlem hacmi paylarındaki daralma daha açık olarak görülmektedir. TMSF bünyesindeki aracı kurumların kaybettiği %4 civarındaki pazar payını ağırlıklı olarak özel aracı kurumlar almıştır.

Toplamda bakıldığında da kamu sektörünün 2001 yılında %7,6 olan payı 2002'de %3,1'e gerilemiştir. Özel sektörün payı ise %92,4'ten %96,9'a yükselmiştir.

Aracı kurumlar aktif büyüklüklerine göre sınıflandırıldığında, 5 milyon \$ üzerinde olanlar Büyük, 2 ile 5 milyon \$ arası olanlar Orta, 2 milyon \$ aktif büyüklüğünün altında olanlar ise Küçük kurumlar olarak tanımlanmıştır. Bu ayırma göre 2002 yılında 28 kurum Büyük, 31 kurum Orta, 60 kurum Küçük kategorisinde yer almıştır.

Sektörde 28 büyük, 31 orta ve 60 küçük boyutta aracı kurum vardır.

Büyük aracı kurumlar 2001 yılında hisse senedi piyasasındaki işlem hacminin yarısını gerçekleştirirken, 2002 yılında paylarını %53'e çıkarmışlardır. Orta ve Küçük aracı kurumların payları ise sırasıyla 1,3 ve 1,2 puan gerilemiştir.

Büyük aracı kurumların payı %53 olmuştur.

Sayıcı sektörün dörtte birini oluşturan Büyük aracı kurumlar işlem hacminin yarısından fazlasını gerçekleştirirken, sayıcı yarısını oluşturan Küçük aracı kurumlar ise işlem hacminin %29'unu gerçekleştirmektedirler.

Aktif Büyüklüğüne Göre Aracı Kurum İşlem Hacmi Payı		
	2001	2002
Büyük	50,6%	53,1%
Orta	19,6%	18,3%
Küçük	29,8%	28,6%

Kaynak: TSPAKB

Aracı kurumların hisse senedi işlem hacminin hangi müşterilerden ve departmanlardan yaratıldığı aşağıda incelenmiştir.

Müşteri Bazında İşlem Hacmi Dağılımı		
	2001	2002
Yerli Bireysel Müşteriler	75,8%	77,5%
Yerli Kurumlar	10,8%	8,3%
Yerli Kurumsal Yatırımcılar	5,4%	4,3%
Yerli Yatırımcı	92,0%	90,1%
Yabancı Bireysel Müşteriler	0,7%	0,6%
Yabancı Kurumlar	2,8%	3,1%
Yabancı Kurumsal Yatırımcılar	4,5%	6,3%
Yabancı Yatırımcı	8,0%	9,9%
TOPLAM	100,0%	100,0%

Kaynak: TSPAKB

Tabloda bireysel müşteriler gerçek kişileri, kurumlar anonim ve limited şirketleri, vakıf, kooperatif gibi tüzel kişiler ile aracı kurumun kendi portföy işlemlerini kapsamaktadır. Kurumsal yatırımcılar ise yatırım fonları, yatırım ortaklıkları ve sigorta şirketleridir.

Yerli yatırımcıların işlem hacmindeki ağırlığı açıkça görülmektedir. 2001 yılında %92 olan bu pay 2002 yılında %90,1 olarak gerçekleşmiş, yabancı yatırımcıların payı da küçük bir artışla %9,9 olmuştur.

Yerli bireysel müşterilerin işlem hacmindeki payı %77,5 seviyesindedir.

Toplam hisse senedi işlem hacminde en büyük pay %77,5 ile yurtiçi bireysel müşterilerindir. 2002 yılında yerli kurumların ve kurumsal yatırımcıların payı bireysel müşterilerin lehine azalmıştır.

Yabancı kurumsal yatırımcıların payı %6,3 olmuştur.

Yabancı yatırımcılar içerisinde en büyük pay kurumsal yatırımcılara aittir. Yabancı kurumsal yatırımcıların toplam hisse senedi işlem hacmindeki payı 2002 yılında %4,5'ten %6,3'e çıkmıştır.

Aşağıdaki tabloda, aracı kurumların işlem hacimlerinin departman bazında dağılımı görülmektedir.

Departman Bazında İşlem Hacmi Dağılımı		
	2001	2002
Yurtiçi Pazarlama	33,5%	30,8%
Şubeler	19,2%	22,8%
Acenteler	18,1%	18,1%
İrtibat Bürosu	3,2%	3,4%
İnternet	1,1%	2,2%
Çağrı Merkezi	0,8%	0,7%
Yatırım Fonları	4,8%	3,8%
Portföy Yönetimi	1,9%	1,3%
Kurum Portföyü	9,4%	7,2%
Yurtdışı Pazarlama	8,0%	9,9%
TOPLAM	100,0%	100,0%

Kaynak: TSPAKB

Yurtiçi Pazarlama, genel müdürlük ve merkezden yapılan müşteri işlemlerini göstermektedir. Kurum portföyü ise aracı kurumun kendi nam ve hesabına yaptığı işlemleri ifade etmektedir.

Şube, acente ve irtibat bürolarının işlem hacimindeki payı 2002'de hızla artarak, toplamda %44'e ulaşmış ve merkezden yapılan işlem hacimlerinin oldukça üstünde gerçekleşmiştir.

Şube, acente ve irtibat bürolarının işlem hacmi payı %44'e çıkmıştır.

İnternet üzerinden gerçekleşen işlem hacimleri henüz çok küçük oranlarda olmasına rağmen toplam içindeki payı artmıştır. İnternet işlem hacmi özellikle 2002 yılında internet üzerinden işlem yapmaya başlayan aracı kurumların da katkısıyla artmıştır.

İnternet üzerinden yapılan işlemler halen küçük bir paya sahip olmakla birlikte, artmaktadır.

Kurum portföyünün payı, 2002 yılında düşmüş olmasına rağmen %7,2 ile ağırlığını korumaktadır. Yurtdışı pazarlamanın payı ise artmıştır.

YATIRIM BANKACILIĞI FAALİYETLERİ

Yatırım Bankacılığı faaliyetlerinin boyutunu en doğru biçimde yansıtabilecek veri, gerçekleşen işlemlerin büyüklüğüdür. Fakat, halka arz dışındaki işlemlerde bu veri genelde şirketler tarafından açıklanmak istenmediği için sektörün büyüklüğünü tam olarak ortaya çıkarmak mümkün olmamaktadır. Bununla beraber sözleşme sayıları, sektördeki gelişmeler hakkında bilgi verebilmektedir.

Sözleşme sayıları yatırım bankacılığı faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir.

İkinci olarak, bu veriler sadece aracı kurumların yatırım bankacılığı faaliyetlerini kapsamaktadır. Yatırım bankacılığı konusunda danışmanlık veren firmalar ve bağımsız denetim firmalarının danışmanlık faaliyetleri bu araştırmanın kapsamı dışındadır. Dolayısıyla verilerin Türkiye'deki yatırım bankacılığı faaliyetlerinin tamamını yansıttığı düşünülmemelidir.

Veriler sadece aracı kurumları kapsamaktadır.

Aracı kurumların 68 tanesi yatırım bankacılığı faaliyetlerinin önemli bir alanı olan halka arz yetki belgesine sahiptir.

42 aracı kurumda kurumsal finansman personeli çalışmaktadır.

Bunlardan 42 tanesinde en az bir Kurumsal Finansman personeli bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, 42 tanesinde Kurumsal Finansman Departmanı vardır. Aktif olarak faaliyet gösteren kurum sayısı ise 30 civarındadır. 2001'de 29 aracı kurumun yatırım bankacılığının herhangi bir alanında faaliyeti varken bu sayı 2002'de 32 olarak gerçekleşmiştir.

Sözleşme sayıları, şirketlerle yapılan ve sadece o aracı kurumu ilgili yatırım bankacılığı faaliyeti konusunda tek yetkili kılan sözleşmeleri ifade etmektedir. Konsorsiyumlarda konsorsiyum üyelerini içermemekte, sadece lider aracı kurumu baz almaktadır. Tamamlanan proje sayısı, ilgili yıl içinde kaç tane projenin tamamlandığını göstermektedir. Devreden Sözleşme Sayısı, henüz tamamlanmamış ve bir sonraki seneye kalan proje sayısını ifade etmektedir.

Halka arzlarda yalnızca lider aracı kurum dikkate alınmıştır.

Halka arzlarda aracı kurumun sadece liderlik yaptığı halka arzlar dikkate alınmıştır. Şirket Satın Alma/Birleşme-Satış Tarafı ("SAB-Satış"), şirkete stratejik ortak bulmak ve hisselerinin bir kısmını satmak üzere yapılan anlaşmalardır. Şirket Satın Alma/Birleşme-Alış Tarafı ("SAB-Alış"), şirketin stratejik ortak olabileceği bir hedef şirket bulmak ve hedef şirketin hisselerinin bir kısmını almak için yapılan anlaşmalardır. Finansal Ortaklık sözleşmeleri, şirketin hisselerinin bir kısmını yatırım amaçlı alabilecek yatırım fonu, risk sermayesi şirketleri vb. finansal yatırımcılar bulunmasına yöneliktir. Sermaye artırım ve temettü dağıtım sözleşmeleri halka açık şirketlerin aracı kurumlar aracılığıyla gerçekleştirdiği sözleşmeleri kapsamaktadır. Özelleştirme Projeleri-Alış Tarafı, şirketin özelleştirme kapsamındaki şirket hisselerinden tamamını veya bir bölümünü almak için yapılan sözleşmelerdir. Özelleştirme Projeleri-Satış Tarafı ise, özelleştirme kapsamındaki şirketler için Özelleştirme İdaresi'ne verilen danışmanlık hizmetlerini kapsamaktadır.

Diğer Danışmanlık sözleşmeleri, yukarıdaki kategorilere girmeyen, şirket veya proje değerlemesi, vb. diğer danışmanlık ve yatırım bankacılığı faaliyetlerini kapsamaktadır.

Sözleşme sayılarındaki yoğunlaşmalar, şirketlerin hangi tür kurumsal finansman ürününü tercih ettiklerini göstermekte aynı zamanda da aracı kurumların şirketlere önerdikleri hizmet türlerine işaret etmektedir.

Sözleşme sayılarındaki yoğunlaşmalar şirket ve aracı kurum tercihlerini yansıtmaktadır.

Aşağıdaki tablo, ilgili yıl içinde imzalanan sözleşme sayılarını vermektedir. 2002 yılında verilerin dağılımı daha ayrıntılı olup, 2001 yılında özelleştirme projeleri, sermaye artırımları ve temettü dağıtımları diğer danışmanlık hizmetleri içerisinde yer almıştır. Bu nedenle, 2001 yılında Diğer Danışmanlık hizmetleri kapsamındaki sözleşme sayısı fazla görünmektedir.

Sözleşme Sayıları		
	2001	2002
Halka Arz	9	7
SAB-Alış	12	11
SAB-Satış	57	52
Finansal Ortaklık	29	15
Özelleştirme-Alış	-	6
Özelleştirme-Satış	-	11
Sermaye Artırımı	-	98
Temettü Dağıtım	-	51
Diğer Danışmanlık	73	20
TOPLAM	180	271

Kaynak: TSPAKB

Son iki yılda piyasa koşulları halka arzları olumsuz etkilemiştir. 2001 ve 2002 yıllarında halka arza yönelen şirket sayısı stratejik ve finansal ortak arayışına göre çok düşük seviyelerde kalmıştır. Şirketlere stratejik ortak olmak isteyen alıcılar aynı seviyede kalırken, stratejik veya finansal ortaklık yoluyla hisse satışı projelerinde 2001 yılına göre düşüş vardır. Toplam sözleşme sayılarında ise %51 oranında bir artış vardır. 2001 yılının detaylı verileri olmamakla beraber bu artış özelleştirme projeleri ile sermaye artırımı, temettü dağıtım gibi rutin projelerden kaynaklanmaktadır.

Toplam sözleşme sayısı %51 artış sergilemiştir.

Şirketlerle yapılan sözleşmeler sadece stratejik ortak veya sadece finansal ortak arayışı ile ilgili olabileceği gibi stratejik ve finansal ortaklık arayışı bir arada da yer alabilmektedir. Dolayısıyla hisselerini satmak isteyen şirketler bu iki kategoride çakışıyor ve çift sayılıyor olabilir. Benzer şekilde sermaye artırımı ve temettü dağıtım projeleri de aynı sözleşmede yer alarak çift sayılabilmektedir. Bu yüzden bu tablodan elde edilecek sözleşme sayılarının birebir şirket sayılarına denk geldiği düşünülmemelidir.

Sözleşme sayıları şirket sayılarını birebir yansıtmamaktadır.

Halka arzın da hisse satışı olduğu düşünülüp, stratejik ve finansal ortaklıkla beraber ele alınırsa, satış tarafında 2001 yılında 95, 2002 yılında 74 adet sözleşme imzalandığı görülmektedir.

Olumsuz makroekonomik koşullar, şirketleri halka arz dışındaki hisse satışı yöntemlerine yönlendirmiştir. Ancak stratejik ve finansal ortaklık, halka arza göre daha çok tercih ediliyor olsa da bu projelerin sayılarında da düşüş gözlenmektedir. Hisse satışı amacıyla yapılan stratejik ve finansal ortaklık sözleşme sayıları 2002 yılında bir önceki yıla göre sırasıyla %9 ve %48 oranında azalmıştır.

Stratejik ve finansal ortaklık sözleşme sayıları düşmüştür.

2002 yılında özelleştirme kapsamındaki şirketlerin hisse senetlerini almak amacıyla yapılan sözleşmeler 6 tanedir. Bu

şirketlerin değerlemesini yapmak ve potansiyel yatırımcıları tespit etmek üzere Özelleştirme İdaresi ile yapılan sözleşme sayısı ise 11'dir.

Halka açık şirketlerin sermaye artırımı ve temettü dağıtım işlemlerinin bir kısmı aracı kurumlar tarafından yürütülmektedir. Bu kapsamda, 2002 yılında 98 adet sermaye artırımı ve 51 adet temettü dağıtım sözleşmesi yapılmıştır.

Tamamlanan Proje Sayı ve Oranları				
	2001	2002	2001	2002
Halka Arz	1	4	3%	17%
SAB-Alış	3	3	21%	14%
SAB-Satış	6	4	8%	4%
Finansal Ortaklık	0	4	0%	9%
Özelleştirme-Alış	-	0	-	0%
Özelleştirme-Satış	-	4	-	36%
Sermaye Artırımı	-	83	-	85%
Temettü Dağıtım	-	47	-	92%
Diğer Danışmanlık	68	20	78%	67%
TOPLAM	78	169	31%	45%

Kaynak: TSPAKB

Halka arz ve finansal ortaklık projelerinde tamamlanma oranları artmıştır.

2002 yılında halka arz ve finansal ortaklık projelerinin tamamlanma oranları artmıştır. Uzun hazırlık dönemi gerektiren bu projelerin çoğu 2001 yılında alınmış, ancak tamamlanmaları 2002 yılında gerçekleşmiştir. Aracı kurumlar için katma değeri yüksek olan bu projelerin tamamlanması kurumsal finansman gelirlerine olumlu katkıda bulunmuştur.

Stratejik ortaklık projelerinin tamamlanma oranları ise 2001 yılına göre gerilemiştir.

Özelleştirme-Satış projelerinin tamamlanmış olması ise aracı kurumların danışmanlık hizmetlerini tamamlayıp, raporların Özelleştirme İdaresi'ne teslim ettiklerinin göstergesidir. Aracı kurumların projeyi tamamlamış olmaları hisselerin satılıp, özelleştirmenin tamamlandığına anlamına gelmemektedir.

Sermaye artırımı, temettü dağıtım ve diğer danışmanlık projeleri genelde kısa dönemli ve piyasa koşullarından bağımsız oldukları için projenin alındığı yıl içerisinde tamamlanabilmektedir. Bu nedenle bu projelerin tamamlanma oranları %90'ların üzerine çıkabilmektedir. 2002 yılında İMKB'de işlem gören şirketlerin gerçekleştirdiği 128 sermaye artırımının 83'ü, 76 adet temettü dağıtım işleminin 47'si aracı kurumlar vasıtasıyla yapılmıştır.

Tüm kurumsal finansman faaliyetlerinin tamamlanma oranı da 2001 yılındaki %31 seviyesinden 2002 yılında %45'e çıkarak, mevcut projelerin yarı yarıya tamamlandığına işaret etmektedir.

Devir sayıları, yıl içinde tamamlanmayan ve bir sonraki yıla kalan projeleri göstermektedir. Projenin normal süresi bir sonraki yıla sarkabileceği gibi, sözleşme süresinin uzatılması da devirlerde etkilidir. Fakat, bu sayıların esas olarak gösterdiği sektörün elindeki potansiyel proje miktarıdır. Bunun önemli bir kısmı da şirket hisselerinin satışı tarafındadır.

Devreden projeler sektörün potansiyeli hakkında bilgi vermektedir.

Devreden Proje Sayı ve Oranları				
	2001	2002	2001	2002
Halka Arz	16	19	41%	83%
SAB-Alış	10	7	71%	33%
SAB-Satış	44	53	59%	55%
Finansal Ortaklık	28	17	76%	40%
Özelleştirme-Alış	-	6	-	100%
Özelleştirme-Satış	-	7	-	64%
Sermaye Artırımı	-	15	-	15%
Temettü Dağıtımı	-	4	-	8%
Diğer Danışmanlık	10	8	11%	27%
TOPLAM	108	136	43%	36%

Kaynak: TSPAKB

2002 yılına devreden halka arz projesi sayısı 19'dur. Piyasa koşulları müsait olduğu an bu projeler gerçekleşebilecektir. Şirket hisselerini stratejik ve/veya finansal ortaklara satma arayışında olan 70 proje varken, alış tarafında 7 proje 2003 yılına sarkmıştır. Uzun dönemli olan özelleştirme kapsamındaki şirketlerin hisselerinin alınmasına yönelik projelerin tamamı da 2003 yılına devrolmuştur. Aynı şekilde Özelleştirme İdaresi'ne verilen danışmanlık hizmetlerinin de %64'ü 2003 yılında devam etmektedir. Tamamlanma oranları yüksek olan sermaye artırımı, temettü dağıtımı ve diğer danışmanlık hizmetlerinin devir oranları diğer projelere göre düşüktür.

Sektör 2003 yılına geçmiş yıllara göre daha yüksek sayıda proje ile girmiştir. Başka bir deyişle, elinde potansiyel projeleri olan sektör, piyasa koşullarının olumluya dönmesiyle daha fazla sayıda projeyi gerçekleştirme imkanı bulacaktır.

Piyasa koşullarının olumluya dönmesiyle devredilen projeler gerçekleştirilebilecektir.

PORTFÖY YÖNETİMİ FAALİYETLERİ

2002 sonu itibarıyla 61 aracı kurumun Portföy Yönetim yetki belgesi bulunmaktadır. Ancak, TSPAKB tarafından aracı kurumlardan derlenen verilere göre, aynı tarihte yalnızca 26 aracı kurum bu hizmeti vermektedir. Veriler yatırım fonları yönetimini içermemektedir.

2002'de 26 aracı kurum portföy yönetim hizmeti vermiştir.

Portföy yönetimi hizmeti veren aracı kurum sayısı 1999 yılından beri düzenli olarak artmaktadır. Ancak, bu hizmetten faydalanan müşteri sayısında aynı eğilim gözlenmemektedir.

Aracı Kurumların Yönettiği Müşteri Portföyler		
	2001	2002
Aracı Kurum Sayısı	23	26
Müşteri Sayısı	1.197	1.041
Portföy Büyüklüğü (mlr TL)*	154.153	310.286
Kurum Başı Portföy (mlr TL)	6.702	11.934
Kişi Başı Portföy (mlr TL)	129	298
Portföy Büyüklüğü (bin \$)	106.559	189.228
Kurum Başı Portföy (bin \$)	4.633	7.278
Kişi Başı Portföy (bin \$)	89	182

Kaynak: TSPAKB

*2002 yılında toplam 310 trilyon TL'lik portföy büyüklüğünün 191 trilyon TL'lik bölümü tek bir aracı kurum tarafından yönetilmektedir.

Portföy yönetimi hizmetinden yararlanan müşteri sayısı azalırken, yönetilen toplam portföy büyüklüğü yükselmiştir.

2002 yılında, portföy yönetimi hizmetinden yararlanan müşteri sayısı %13 oranında azalırken, yönetilen toplam portföy büyüklüğü ise %101 gibi önemli bir artışla 310 trilyon TL'ye (189 milyon \$) yükselmiştir. Böylece, kişi başı portföy büyüklüğü %131'lik artışla 298 milyar TL, ABD doları bazında %104'lük artışla 181.775 \$ olmuştur. Müşteri sayısının azalması ve eş zamanlı olarak portföy büyüklüğünün artması, portföy yönetimi hizmetinde etkinleşmeye işaret etmektedir. Aynı zamanda, bu durum yüksek tasarrufu bulunan kesimin portföy yönetimi hizmetlerine daha fazla başvurduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Ancak, toplam 310 trilyon TL'lik portföy büyüklüğünün %62'sine denk gelen 191 trilyon TL'lik kısmı, tek bir aracı kurum tarafından yönetilmektedir. Bu kurumun verileri hariç bırakıldığında ise, sektörde ortalama kişi başına yönetilen portföy büyüklüğü 158 milyar TL'ye (96.164 \$) inmektedir. Bu durumda kişi başı portföy büyüklüğünde yıllık artış oranı TL bazında %22, ABD doları bazında ise %8'e düşmektedir.

Portföy yönetim şirketleri de bu hizmeti sunmaktadır.

Portföy yönetim faaliyetleri, aracı kurumların yanı sıra, portföy yönetim şirketleri tarafından da verilmektedir. SPK tarafından açıklanan verilere göre, portföy yönetim şirketi sayısı 2002 yılında 14'ten 17'ye çıkmıştır. Portföy yönetim şirketleri, bir yandan yatırım fonlarını yönetmekte, öte yandan bireysel ve tüzel müşterilere portföy yönetimi hizmetleri vermektedirler.

Tüzel kişiler anonim ve limited şirketler gibi kurumları kapsamaktadır. Yatırım fonları, yatırım ortaklıkları, emeklilik fonları ve sigorta şirketlerini içeren 119 kurumsal yatırımcının toplam yönetilen fon tutarı 2002 yılı sonunda 5,6 katrilyon TL'yi (3,4 milyar \$) bulmuştur. Tablodaki veriler kurumsal yatırımcıları kapsamamaktadır.

Portföy yönetim şirketleri kurumsal yatırımcılara ait 3,4 milyar \$'lık fon yönetmektedir.

Portföy yönetim şirketlerinden 6 tanesinde sadece yatırım fonu yönetilmekte, bireysel ve tüzel müşteri portföyleri bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu kurumlar tabloda yer almamaktadır.

Portföy Yönetim Şirketlerinin Yönettiği Müşteri Portföyleri		
	2001	2002
Kurum Sayısı	8	11
Müşteri Sayısı	1.164	1.359
Portföy Büyüklüğü (mlr TL)	123.216	216.142
Kurum Başı Portföy (mlr TL)	15.402	19.649
Kişi Başı Portföy (mlr TL)	106	159
Portföy Büyüklüğü (bin \$)	85.174	131.814
Kurum Başı Portföy (bin \$)	10.647	11.983
Kişi Başı Portföy (bin \$)	73	97

Kaynak: SPK

2002 yılında portföy yönetim şirketlerinin hizmet sunduğu bireysel ve tüzel yatırımcı sayısı 2001 sonuna kıyasla %17 artarak 1.359'a çıkmıştır. Üstelik bu durum, kişi başı portföy büyüklüğünde %50'lik bir artış ile beraber gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, portföy yönetim şirketlerinin bireysel ve tüzel müşterilerinin toplam portföy büyüklüğü %75'lik artışla 216 trilyon TL'ye (ABD doları bazında %55'lik artışla 132 milyon \$'a) çıkmıştır.

Portföy yönetim şirketlerinde hem müşteri sayısı, hem de portföy büyüklüğü artmıştır.

Toplam Yönetilen Müşteri Portföyleri		
	2001	2002
Toplam Kurum Sayısı	31	37
Müşteri Sayısı	2.361	2.400
Portföy Büyüklüğü (mlr TL)	277.369	526.428
Kurum Başı Portföy (mlr TL)	22.104	31.583
Kişi Başı Portföy (mlr TL)	235	457
Portföy Büyüklüğü (bin \$)	191.733	321.042
Kurum Başı Portföy (bin \$)	15.280	19.261
Kişi Başı Portföy (bin \$)	162	279

Kaynak: SPK, TSPAKB

Portföy yönetim şirketleri ile aracı kurum toplamına bakıldığında, yaklaşık 2.400 kişi veya kurumun profesyonel portföy yönetim hizmetlerine başvurduğu gözlenmektedir. Ancak, aynı müşterinin farklı kurumlardan portföy yönetimi hizmeti alabileceği ve müşteri sayısında birden fazla kez sayılabileceği göz önüne alınmalıdır. Diğer bir deyişle, fiili portföy yönetimine başvuran kişi sayısı 2.400'ün altında olabilmektedir.

Portföy yönetimine başvuran 2.400 yatırımcı bulunmaktadır.

Toplamda, fonlar hariç olmak üzere, profesyonel yatırımcılar tarafından yönetilen toplam portföy büyüklüğü 2001 sonuna göre %90 artışla 526 trilyon TL'ye (ABD doları bazında %67'lik artışla 321 milyon \$) yükselmiştir.

KREDİLİ İŞLEMLER

2002 sonu itibarıyla 99 aracı kurumda Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme

2002 sonu itibarıyla 79 aracı kurum müşterilerine kredi kullandırmıştır.

İşlemleri yetki belgesi bulunmaktadır. TSPAKB tarafından elde edilen verilere göre 1999'da 67, 2000'de 78, 2001'de 84, 2002'de ise 79 aracı kurum yıl sonları itibarı ile müşterilerine hisse senedi alımı için kredi kullandırmıştır.

Aracı kurumlar ile kredi sözleşmesi bulunan, dolayısıyla potansiyel kredi müşterisi konumunda olan kişi sayısı 2002 sonunda 32.251'dir. Bu seviye 2001 sonuna göre %9,6'lık bir gerilemeye tekabül etmektedir.

Kredi sözleşmeli müşteri sayısı azalmıştır.

2000 yılında sermaye piyasalarının olumlu performansına paralel olarak hızla artan kredi sözleşmeli müşteri sayısı 2001 yılında da artmaya devam etmişti. Ancak, hisse senedi piyasasının performansının zayıf seyrettiği 2002 yılında aracı kurumların kredi sözleşmeli müşteri sayısı da gerilemiştir.

31 Aralık 2002 itibarıyla, 32.251 müşterinin yalnızca %30'una denk gelen 9.779 kişi aktif olarak kredi kullanır durumdadır. 2001 sonunda ise, 8.887 kişi aktif olarak kredi kullanmaktaydı. Diğer bir deyişle, kredi sözleşmesi olan müşteri sayısı azalırken, yılsonu itibarıyla aktif olarak kredi kullanan müşteri sayısı artmıştır.

Kredili İşlemler	2001	2002
Kredi Sözleşmeli Müşteri Sayısı	35.692	32.251
Kredi Kullanan Müşteri Sayısı	8.887	9.779
Kredi Hacmi (mlr TL)	52.697	104.397
Kredi Hacmi (bin \$)	36.427	63.667
Kişi Başı Kredi Hacmi (mlr TL)	5,9	10,7
Kişi Başı Kredi Hacmi (bin \$)	4,1	6,5

Kaynak: TSPAKB

Müşteri sayısı rakamları, birkaç aracı kurumda kredi sözleşmesi bulunan kişilerden dolayı mükerrer sayılabilmektedir. Rakamları değerlendirirken, bu hususun dikkate alınması gerekmektedir.

2002 sonunda kullanılan kredi bakiyesi 64 milyon \$'a yükselmiştir.

Kredi sözleşmeli toplam müşteri sayısı azalırken, yılsonu itibarıyla aktif olarak kredi kullanan müşteri sayısı ile beraber, kullanılan kredi tutarı da önemli derecede artmıştır. 2001 sonunda 52,7 trilyon TL (36 milyon \$) olan kredi bakiyesi, %98'lik artışla 2002 sonunda 104,4 trilyon TL'ye (64 milyon \$) yükselmiştir.

Aktif olarak kredi kullanan müşteri sayısında artışın sınırlı kalması neticesinde, kişi başına kredi hacmi TL bazında %80 (ABD doları bazında %59) artışla 11 milyar TL (6.511 \$) seviyesine çıkmıştır. Bu veriler, aracı kurumların 2002 yılında kredi sözleşmeli müşterilerinden elde ettikleri gelirlerin arttığına işaret etmektedir. Nitekim, aracı kurumların kredili işlemlerden elde ettikleri faiz gelirleri 2001 yılına kıyasla nominal %34 artışla 55,8 trilyon TL'ye çıkmıştır.

Kredili İşlemlerden Elde Edilen Faiz Gelirleri		
	2001	2002
milyar TL	41.770	55.778
milyon \$	33,8	37,0

Kaynak: TSPAKB

ERİŞİM AĞI

Yıllar itibarı ile şube, acente ve/veya irtibat bürosu olan aracı kurum sayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur. 2002 yılında 50 aracı kurumun şubesi vardır. 28 aracı kurumun acentesi, 35 aracı kurumun da irtibat bürosu vardır.

2002 yılında şube ve acentesi olan aracı kurum sayısı azalmıştır.

Aracı Kurum Sayısı		
	2001	2002
Şubesi Olan	56	50
Acentesi Olan	33	28
İrtibat Bürosu Olan	34	35

Kaynak: TSPAKB

2002 yılında 7 aracı kurum tüm şubelerini kapatmıştır. Bunlardan 4 tanesi faaliyetleri çeşitli sebeplerle durdurulmuş olan aracı kurumlardır. 5 aracı kurum ise acentelik sözleşmelerini fesh etmişlerdir. Acentelik sözleşmesi feshedilenlerin tamamı TMSF'ye devredilen bankalara bağlı aracı kurumlardır.

Satış Ağı Değişen Aracı Kurum Sayısı			
2002 Yılı	Şube	Acente	İrtibat
Artan	12	11	13
Azalan	15	13	10

Kaynak: TSPAKB

Yukarıdaki tabloda 13 aracı kurumun acente sayısının azaldığı görülmektedir. Bunlardan 5 tanesi yukarıda bahsedilen acentelik sözleşmelerini iptal eden TMSF'ye devredilen bankalara bağlı aracı kurumlardır. Diğer 8 tanesi ise acente sayılarını azaltan aracı kurumlardır.

İrtibat bürosu olan aracı kurum sayısı ise artmıştır.

15 aracı kurumun şube sayısı azalmıştır. Bu aracı kurumlardan 3 tanesi kapanmış, 4 tanesi faaliyetlerini sürdürmesine rağmen tüm şubelerini kapatmıştır. Diğer 8 tanesi ise şube sayılarını azaltmıştır.

10 aracı kurumun da irtibat bürosu sayısı azalmıştır. Bunlardan 1 aracı kurum kapanmış, 6 tanesi ise tüm irtibat bürolarını kapatmıştır.

Toplam satış noktalarındaki gelişmeler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Şube sayısındaki artışın önemli bir bölümü 2002

Aracı kurumlar 4.020 fiziki satış noktasından hizmet sunmaktadır.

yılında 21 şube açan bir aracı kurumdan kaynaklanmaktadır. İrtibat bürolarının sayısında küçük artışlar görülürken, acenteler vasıtası ile edinilen şube ağında gerileme görülmüştür. Acente şubelerinde görülen azalma ağırlıklı olarak kamu ve TMSF bankalarından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, aracı kurumlar Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki 4.020 fiziki satış noktasından yatırımcılara hizmet sunmaktadırlar.

Şube Ağı		
	2001	2002
Şubeler	219	243
İrtibat Bürosu	88	96
Acente Şubeleri	3.948	3.681
Toplam	4.255	4.020

Kaynak: TSPAKB

2002 yılında şube sayısı artarken, acente şubeleri azalmıştır.

2002 yılındaki değişimlere bakıldığında tablo daha net görülmektedir. Acente sayısı artan aracı kurumların tamamı şube sayısı artan özel bankalardır. Şube sayısının artması sadece bankanın yeni şube açmasından değil, önceden acentelik hizmeti vermeyen şubelerin acentelik sözleşmesi kapsamına alınmasından da kaynaklanmaktadır. İrtibat bürosu sayılarının değişiminde ise belirli bir grupta yoğunlaşma yoktur.

Aracı Kurumların Satış Ağlarındaki Değişim			
2002 Yılı	Şube	Acente	İrtibat
Artan	45	190	21
Azalan	-21	-457	-13
Net Değişim	24	-267	8

Kaynak: TSPAKB

İNTERNET İŞLEMLERİ

2001 yılında internet üzerinden hizmet veren kurum sayısı 34 iken bu sayı 2002 yılında 40 olmuştur. Aracı kurum sayısındaki artış, müşteri sayısı ve işlem hacmi rakamlarına da yansımıştır.

Toplam işlem sayısı, internet üzerinden gerçekleştirilen toplam hisse senedi emir sayısıdır.

İnternet İşlemleri			
	2001	2002	% Değişim
Aracı Kurum Sayısı	34	40	18%
Hisse Senedi Hacmi (trn. TL)	2.902	4.437	53%
Hisse Senedi Hacmi (milyar \$)	2,36	2,94	25%
Toplam İşlem Sayısı	2.638.841	3.636.665	38%
Ortalama Emir Büyüklüğü (milyar TL)	1,1	1,2	11%
Ortalama Emir Büyüklüğü (\$)	895	810	-10%

Kaynak: TSPAKB

2002 yılında 7 yeni aracı kurum internet üzerinden işlem yapmaya başlamış, başka bir kurumla birleşen bir aracı kurumun da internet işlemleri sona ermiştir.

2002 yılında 7 kurum daha internet üzerinden işlem yapmaya başlamıştır.

2002 yılında dolar bazında İMKB hisse senedi işlem hacmi %12 gerilemiştir. Buna rağmen internet üzerinden yapılan hisse senedi işlem hacmi %25 artış göstermiştir. İnternet işlem hacminin İMKB Hisse Senedi işlem hacmindeki payı da %1,5'tan %2,1'e yükselmiştir. Sermaye piyasasının daraldığı bu yıl da, internet müşterilerinin ve işlem hacminin artışı, internetin aracı kurumlar için artan önemine işaret etmektedir.

İnternet üzerinden yapılan hisse senedi işlem hacmi dolar bazında %25 artış göstermiştir.

Toplam işlem sayısı %38 oranında artmış olup dolar bazında ortalama emir büyüklüğü %10 oranında azalmıştır. Bunda dolar bazında hisse senedi fiyatlarının düşmesi de etkili olmuştur.

İnternet Müşterileri	2001	2002	% Değişim
Toplam Müşteri Sayısı	58.691	72.773	24%
İşlem Yapan Müşteri Sayısı	55.695	67.483	21%
Müşteri Başına İşlem Hacmi (milyar TL)	52	66	26%
Müşteri Başına İşlem Hacmi (\$)	42.411	43.627	3%

Kaynak: TSPAKB

Toplam müşteri sayısı, internet üzerinden işlem yapmak üzere sözleşmesi ve kullanıcı şifresi olan müşterileri tanımlamaktadır.

İşlem yapan müşteri sayısı, dönem içerisinde internet üzerinden aktif olarak hisse senedi işlemi gerçekleştiren toplam müşteri sayısıdır. Bir kişinin birden çok aracı kurumda hesabı varsa bu kişi hesabı olduğu tüm aracı kurumlar tarafından müşteri olarak bildirilmekte ve mükerrer sayımlar olabilmektedir.

2002 yılında toplam internet müşterisi sayısı %24 artışla 72,773 olmuştur. İşlem yapan müşteri sayısı ise %21 artışla 67,483 olmuştur. Bu artış internet işlemlerini yeni bir kanal olarak sunmaya başlayan aracı kurumların yanında, mevcut olanların müşteri sayılarındaki artıştan da kaynaklanmaktadır.

İnternetten işlem yapan müşteri sayısı %21 artmıştır.

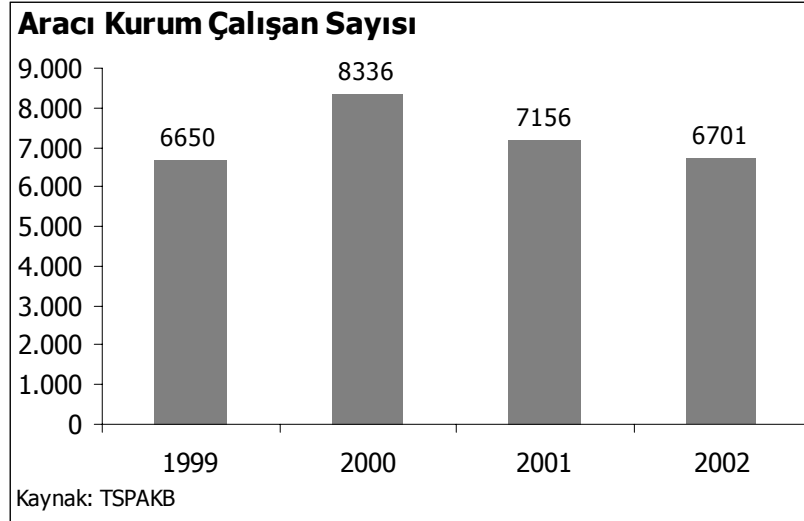
2002 yılında müşteri başına yıllık işlem hacmi ise %3 oranında artarak 43,627 \$ olmuştur.

Müşteri başına işlem hacmi 44 bin \$ olmuştur.

PERSONEL PROFİLİ

2000 yılında uygulanmaya başlanan üç yıllık stand-by programı ile sermaye piyasasında başlayan canlanma, sektördeki personel sayısına da yansımış, aracı kuruluşlarda çalışan sayısı 8.000'in üzerine çıkmıştı. Ancak, 2001 yılındaki krizin ardından, 2002 yılında da sermaye piyasalarında olumlu bir performansın yakalanamaması sonucunda, aracı kurumlarda çalışan kişi sayısı gerilemeye devam ederek, yıllık %6 azalmayla 6.701'e düşmüştür.

Aracı kurumlarda çalışan sayısı 2002'de %6 düşüşle 6.701'e inmiştir.

**Bankacılık sektöründe
2002'nin ilk dokuz ayında
çalışan sayısı %6
gerilemiştir.**

Türkiye Bankalar Birliğinin (TBB) derlediği bankacılık sektörü verileri, raporumuz baskıya verildiğinde 2002 yılının yalnızca ilk dokuz ayını kapsamaktaydı. TBB rakamlarına göre, 2002 yılının ilk dokuz ayında bankacılık sektöründe çalışanların sayısı da %6'lık bir düşüşle 129.332 kişiye inmiştir. Böylece, aracı kurumlardan 455, bankalardan 8.163 kişi olmak üzere, toplamda aracı kuruluş çalışanlarının sayısı 8.618 kişi azalmıştır.

Aracı kurum başına ortalama çalışan sayısı ise, aracı kurum sayısındaki azalmayla beraber, %3 düşüşle 58 kişiden 56 kişiye gerilemiştir.

2002 yılında 48 kurumun çalışan sayısı artarken, 60 aracı kurumun çalışan sayısı azalmıştır. Sonuç olarak, yıl boyunca net olarak 455 aracı kurum çalışanı istihdam dışı kalmıştır.

Aktif büyüklüğüne göre aracı kurumların personel sayılarına bakıldığında, Büyük kurumların istihdam paylarının arttığı, Orta ölçeklilerin azaldığı, Küçük ölçeklilerin ise hemen hemen aynı kaldığı gözlenmektedir. Büyük ölçekli 28 aracı kurum sektörün yarısından fazlasını istihdam etmektedir.

	Personel Sayısı	
	2001	2002
Büyük	50,7%	52,2%
Orta	26,5%	24,7%
Küçük	22,9%	23,1%
Toplam	100,0%	100,0%

Kaynak: TSPAKB

Aracı kurumların %70'i 60 kişiden az çalışana sahiptir. Bu 83 kurum sektördeki toplam personelin %33'ünü istihdam etmektedir. 61 ile 200 arasında çalışanı bulunan 33 kurum toplam istihdamın %54'ünü oluşturmaktadır. 200'den fazla çalışanı olan 3 kurum ise, sektörün %13'ünü istihdam etmektedir.

Personel Sayısı	Aracı Kurum Sayısı
1-20	37
21-40	29
41-60	17
61-80	12
81-100	6
101-150	8
151-200	7
201-300	2
301+	1

Kaynak: TSPAKB

Toplam rakamların ardından, sektörde departman bazında istihdamın dağılımı incelenecektir. TSPAKB tarafından yapılan sınıflandırmada personel verileri 2002 yılında genişletilmiştir. Yurtiçi satış departmanında görev alan Broker, Dealer ve şube-acente-irtibat bürosu çalışanlarının dağılımı yeni istatistiklere eklenmiştir.

Aracı kurum çalışanlarının departman bazında dağılımı incelenmiştir.

Yurtiçi satış (merkez) olarak tanımlanan departman, aracı kurum merkezlerindeki yurtiçi müşterilerle doğrudan ilgilenen pazarlama elemanlarını vermektedir. Şube-acente-irtibat bürosu ise, bu birimlerde istihdam edilen toplam personeli kapsamaktadır. Broker'lar Borsa'da işlem yapan çalışanları içermekte, Dealer'lar ise Broker'lar aracılığıyla menkul kıymet alım-satım işlemlerini gerçekleştiren personeli ifade etmektedir. Yurtdışı pazarlama, yurtdışı müşterilerle doğrudan ilgilenen, pazarlama, alım-satım ve operasyonel takip işlemlerini yapan personeli içermektedir.

Portföy yönetimi departmanı, yatırım fonları ve müşteri portföylerini yönetip takibini yapan çalışanları kapsamaktadır. Mali ve idari işler, muhasebe, satın alma, takas ve benzeri operasyonel, idari ve mali işlerle ilgilenen kişileri kapsamaktadır. İnsan kaynakları, personel özlük işlerinin yanı sıra eğitim faaliyetleri ile ilgili personeli de kapsamaktadır. Diğer bölümü, bu kategorilere girmeyen çalışanları, ağırlıklı olarak da hizmet personeli içermektedir.

Aracı kurumlarda en yaygın bölüm Mali ve İdari İşlerdir.

Buna göre, 2002 yılı sonu itibarıyla 119 aracı kurumdaki 116'sı mali ve idari işler (operasyon) ile ilgilenen çalışanları olduğunu bildirmiştir. Bunu yanında, 114 kurum Broker istihdam ettiğini belirtmiştir. İç denetim ve teftiş departmanları ile Dealer'lar 111 kurumda bulunmaktadır.

Faaliyeti durdurulan veya yeniden yapılanan kurumlar dolayısıyla bazı kurumlarda Dealer ve Broker istihdam edilmemekte, mali ve idari işler ise şirketin tüm faaliyetlerinden sorumlu çok kısıtlı bir kadro tarafından yürütülmektedir.

Departman Sayıları	2001	2002
Mali ve İdari İşler	118	116
Broker	-	114
Dealer	-	111
İç Denetim-Teftiş	110	111
Bilgi İşlem	80	77
Araştırma	80	74
Hazine	60	68
Yurtiçi Satış (Merkez)	29	68
Şube, Acente, İrtibat Bürosu	-	62
İnsan Kaynakları	47	43
Kurumsal Finansman	47	42
Portföy Yönetimi	39	36
Yurtdışı Satış	29	26

Kaynak: TSPAKB

2001 yılında Yurtiçi Satış bölümü Broker, Dealer, Şube-Acente-İrtibat Bürosu ve Merkez ayrımı içermemekteydi.

79 aracı kurumun merkezinde yurtiçi satış ve pazarlama elemanı vardır. 62 aracı kurum şube, acente ve irtibat bürolarında personel görevlendirmektedir. 83 kurumun şube, acente ve/veya irtibat bürosu bulunmasına rağmen, yalnızca 62 kurumda merkez dışında çalışan personel aracı kurumun bordrosunda gözükmemektedir.

26 aracı kurumda yurtdışı pazarlama bölümü bulunmaktadır.

Yurtdışı pazarlama tarafında ise, 2002 yılında yalnızca 26 aracı kurum hizmet verdiğini beyan etmiştir. 2001 yılında bu sayı 29 idi. Aradaki fark, aracı kurumların bu departmanlarından vazgeçmelerinden ziyade TMSF'ye devredilen bazı bankaların iştiraki olan aracı kurumların kapanması veya devralınmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma departmanı sayısı gerilemiştir.

Piyasalardaki olumsuz havanın etkisiyle aracı kurumların araştırma faaliyetlerine olan ilgisi azalmış ve 2001 yılında 80 olan araştırma departmanı sayısı 2002 yılında 74'e gerilemiştir. Otomasyonun çok önemli olduğu sektörde yalnızca 77 aracı kurumda bilgi-işlem görevlisi bulunmaktadır. Öte yandan, önceki yıl 60 olan hazine bölümü sayısı ise 68'e yükselmiştir. Aracı kurumların üçte birinden azı, yalnızca 43'ü, insan kaynakları konusunda çalışan personeli olduğunu beyan etmiştir. 2001 yılında insan kaynakları bölümü olan 47 kurum bulunuyordu.

Kurumsal finansman ve portföy yönetimi bölümleri sayısı da azalmıştır.

Sermaye piyasalarındaki olumsuz havanın etkisiyle kurumsal finansman ve portföy yönetimi bölümlerinin sayısı 2001 yılına göre gerilemiş, sırasıyla 47'den 42'ye ve 39'dan 36'ya inmiştir.

Çalışanların departmanlar bazındaki dağılımında 2002 ile 2001 yılları arasında önemli bir değişim gözlenmemektedir. Aracı kurum çalışanlarının beşte birinden fazlası şube-acente ve irtibat bürolarında görevlidir. Bu bölümde ortalama çalışan sayısı 28'dir. Yurtiçi satış, Broker ve Dealer'lar ile birlikte personelin

%56'sının yurtiçi müşterilere doğrudan hizmet verdiği ortaya çıkmaktadır.

Personelin Departman Bazında Dağılımı		
%	2001	2002
Şube, Acente, İrtibat Bürosu	23,7	26,3
Mali ve İdari İşler	15,2	14,9
Broker	12,8	12,8
Diğer	13,0	12,0
Dealer	11,2	11,7
Yurtiçi Satış (Merkez)	6,0	4,7
Araştırma	4,7	4,2
İç Denetim-Teftiş	2,7	2,9
Hazine	2,5	2,7
Bilgi İşlem	2,4	2,6
Kurumsal Finansman	2,0	1,9
Yurtdışı Satış	1,4	1,3
Portföy Yönetimi	1,5	1,2
İnsan Kaynakları	1,0	1,0
Toplam	100,0	100,0

Kaynak: TSPAKB

Çalışan sayısının yüksek olduğu bir diğer bölüm ise mali ve idari işlerdir. Bu da, aracı kurumların operasyonel işlemler için insan gücünü tercih ettiklerini ve ayrıntılı düzenlemelerle sektörden beklenen yükümlülükler olan hassasiyet nedeni ile bu bölümde önemli sayıda çalışana ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu bölümde ortalama çalışan sayısı 8,6'dır.

Mali ve idari işler bölümünde ortalama 8,6 kişi çalışmaktadır.

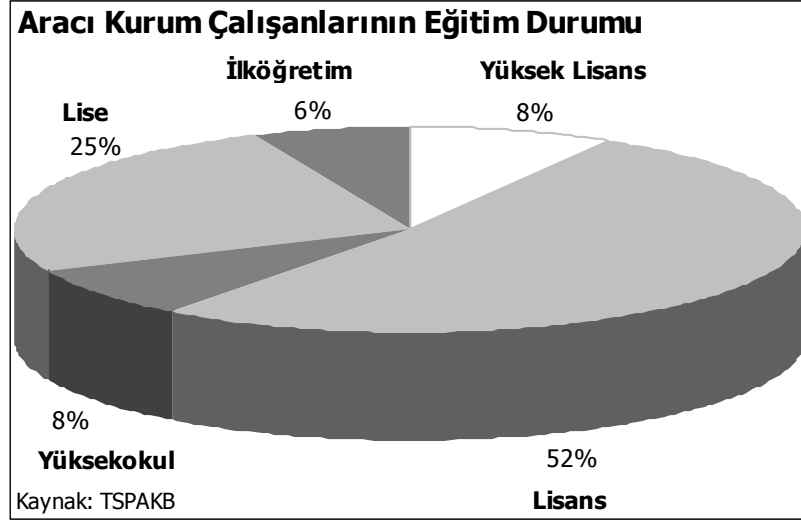
Öte yandan, araştırma ve kurumsal finansman gibi bölümlerde çalışan sayısının sınırlı kaldığı gözlenmektedir. 2002 sonu itibarıyla her iki bölümde de ortalama çalışan sayısı 4'ün altındadır.

Departman Bazında Ortalama Çalışan Sayısı	
	2002
Şube, Acente, İrtibat Bürosu	28,4
Mali ve İdari İşler (Operasyon)	8,6
Broker	7,5
Diğer	7,3
Dealer	7,1
Yurtiçi Satış (Merkez)	4,6
Araştırma	3,8
Yurtdışı Satış	3,4
Kurumsal Finansman	3,0
Hazine	2,6
Portföy Yönetimi	2,3
Bilgi İşlem	2,2
İç Denetim-Teftiş	1,7
İnsan Kaynakları	1,5

Kaynak: TSPAKB

Aracı kurum çalışanlarının %68'i yükseköğretim diploması sahibidir.

Aracı kurum çalışanlarının eğitim durumlarına bakıldığında, bunların %68'inin bir yükseköğretim kurumundan diplomaya sahip olduğu gözlenmektedir.

TBB verilerine göre bankacılık kesiminde çalışanların eğitim dağılımı aşağıdadır.

Banka Çalışanlarının Eğitim Durumu 9/2002	
	% Dağılım
Yüksek Lisans	2,5
Yüksek Öğretim	51,8
Orta Öğretim	44,2
İlkokul	1,5
Toplam	100,0

Kaynak: TBB

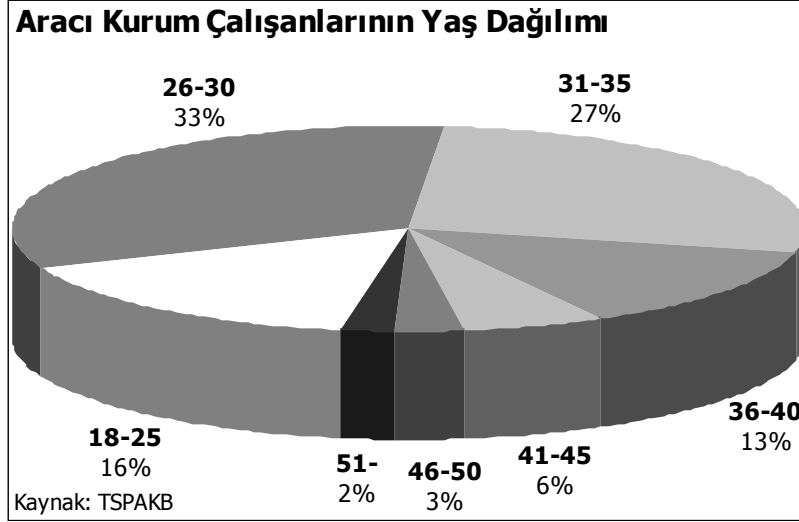
Banka çalışanlarının ise %54'ü yükseköğretim diploması sahibidir.

Eylül 2002 sonu itibarıyla bankacılık sektörü çalışanlarının %54'ü yüksekokul ve üstü öğrenim derecesine sahiptir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) verilerine göre, ülkemiz genelinde toplam işgücünde yüksekokul ve üzeri dereceye sahip olan çalışanların oranı yalnızca %10'dur. Bu veriler, aracı kuruluşlarda çalışan kişilerin eğitim durumlarının genel işgücüne kıyasla hayli yüksek olduğunu teyit etmektedir.

Aracı kurum çalışanlarının %76'sı 35 yaşın altındadır.

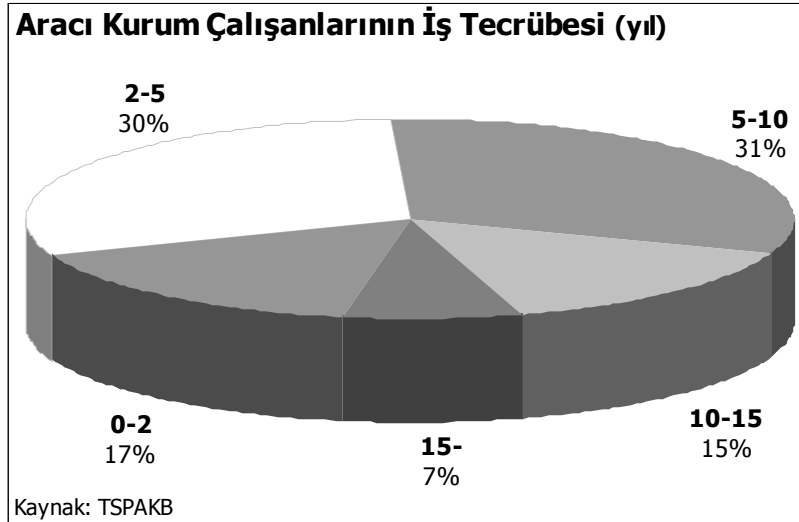
Aracı kurumlarda çalışan kişilerin yaş ortalaması da Türkiye'deki genel ortalamaya kıyasla düşüktür. Aracı kurumlarda çalışanların %76'sı 35 yaşın altında iken, DİE istatistiklerine göre Türkiye genelinde çalışanların %50'si 34 ve altı yaştaadır.

Ancak 2002 yılında, 18-30 yaş grubunun payı 2001 yılındaki %55 seviyesinden %49'a, 31-40 yaş grubu ise %36'dan %40'a çıkmıştır. Çalışan sayısındaki düşüşle beraber, bu durum aracı kurumların daha tecrübeli çalışanlara ağırlık vermeye başladığı şeklinde de yorumlanabilir.

Yaş dağılımına paralel olarak ve sermaye piyasasının yeni gelişen bir sektör olması dolayısıyla, çalışanların iş tecrübesi de nispeten düşüktür. Yine de son yıllarda, yıl bazında iş tecrübelerinin arttığı gözlenmektedir. 2001 yılında %52 olan 5 yıl ve üstü tecrübeye sahip çalışanların toplama oranı 2002 sonunda küçük bir artışla %53'e çıkmıştır.

Sektör çalışanlarının %53'ü 5 yıl ve üstü tecrübeye sahiptir.

Hem yaş, hem de iş tecrübesi istatistikleri, yüksek eğitimlerini yeni tamamlamış olan kişilere aracı kurumların önceki yıllarda olduğu kadar açık olmadığını göstermektedir. Öte yandan, işini kaybeden çalışanların da daha az tecrübeli, düşük yaş grubundan olduğu düşünülebilir.

Aracı kurum çalışanlarının cinsiyete göre ayrımı incelendiğinde, nispeten dengeli bir dağılım gözlenmektedir. Aracı kurum çalışanlarının %45'ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu oran 1999 yılından beri kayda değer bir değişim sergilememiştir.

Sektörde cinsiyet dağılımı dengelidir.

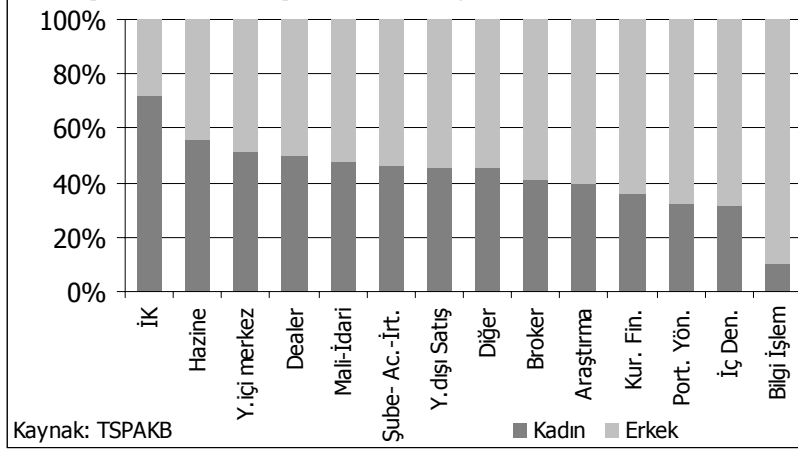
TBB verilerine göre, Eylül 2002 sonu itibarıyla bankalardaki cinsiyet yapısı da benzer olup, kadınların toplam çalışanlar

içindeki payı %43 seviyesindedir. Oysa, Türkiye genelinde kadınlar çalışan nüfusun yalnızca %28'ini oluşturmaktadır.

Kadınlar en fazla insan kaynakları bölümünde istihdam edilmektedir.

Departmanlara göre cinsiyet dağılımı incelendiğinde, kadınların insan kaynakları departmanında %72 ile en yüksek paya sahip olduğu gözlenmektedir. Hazine, yurtiçi ve yurtdışı satış departmanları ile Dealer'ların ortalama %50'si kadınlardan oluşmaktadır. Broker'lar, araştırma ve kurumsal finansman bölümlerinde ise kadınların oranı %40'a yakındır. Portföy yönetimi ve iç denetim-teftiş faaliyetlerinde kadınların ağırlığı %30 civarında seyrederken, bilgi işlem bölümlerinde kadınların payı %10'a kadar inmektedir.

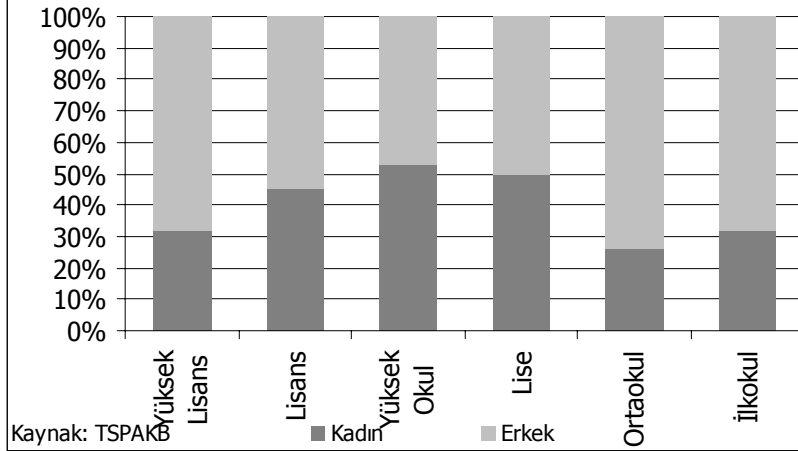
Cinsiyete Göre Departman Dağılımı

Kadınların %68'i, erkeklerin %69'u yüksekokul ve üzeri düzeyde eğitim almıştır.

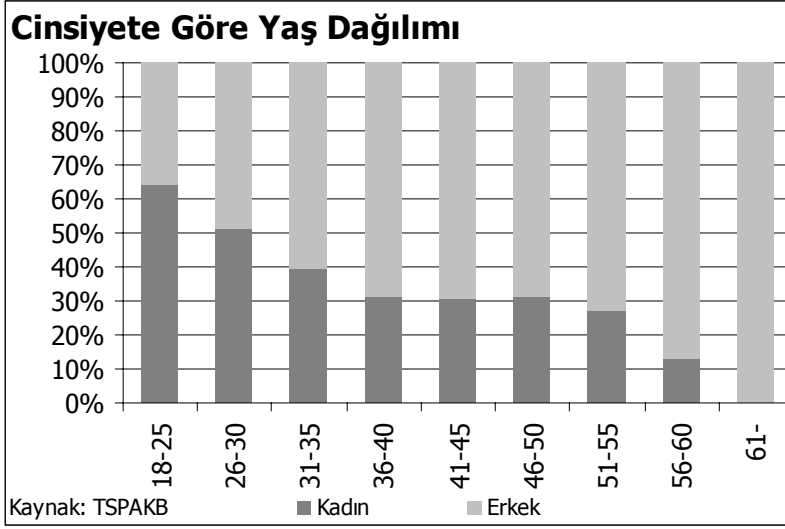
Aracı kurumlarda çalışan kadınların %68'i, erkeklerin ise %69'u yüksekokul ve üzeri düzeyde eğitim almışlardır. Ancak, yüksek lisans diploması sahibi olan çalışanların %68'ini erkekler oluşturmaktadır. Öte yandan, ilk ve orta öğretim seviyesinde eğitim görenlerin toplamının ise %71'i erkektir.

Cinsiyete Göre Eğitim Dağılımı

Yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, ileri yaşlarda erkeklerin ağırlığı çok belirgindir. Örneğin 61 yaş ve üstü grup tamamıyla erkeklerden oluşmaktadır.

İleri yaş gruplarında erkekler ağırlıktadır.

Cinsiyete göre iş tecrübesi dağılımları da yukarıdaki verilere paralel olarak, iş tecrübesi arttıkça kadınların ağırlığının da azaldığını göstermektedir. Yaş ve iş tecrübesinin yönetim kademeleri ile doğru orantılı olduğu düşünülürse, üst kademelerde erkeklerin ağırlıkta olduğu tahmin edilmektedir.

Üst kademelerde erkeklerin ağırlıkta olduğu tahmin edilebilir.

